

แนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านกิวแลน้อยและบ้านกิวแลหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

Knowledge Management Model of Community Business at Ban Kiu Lae Noi and Ban Kiu Lae Luang in San Pa Tong District, Chiang Mai Province

นิศรา จันทร์เจริญสุข^{1/}

Nisara Janjaroensuk^{1/}

Abstract: This qualitative research aims to study Ban Kiu Lae Noi and Ban Kiu Lae Luang's knowledge management of community business and model for knowledge management of community business. The seven participants were local carvers purposively selected. The data were collected and analyzed by Delphi technique. The results showed that the valuable knowledge and experience was instilled in each carver. There was no systematically written record on the knowledge. It was suggested that the community business should develop a knowledge management model through collecting, synthesizing and summarizing the carving knowledge. In addition, the knowledge should be published in the form of printed materials or video or websites so that the local wisdom will be available for the public, which can help developing the community business to succeed and encourage community members to focus on conservation and development of heritage crafts and to be learning community.

Keywords: Model, knowledge management

^{1/}คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50300

^{1/}Faculty of Business and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai, Chiang Mai 50300, Thailand

บทคัดย่อ: การศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านกิวแลน้อยและบ้านกิวแลหลวง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ และแนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกิวแลน้อย และบ้านกิวแลหลวง ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งใช้วิธีเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญ เป็นช่างพื้นบ้านที่มีฝีมือดี เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับงานช่างฝีมือการแกะสลัก จำนวน 7 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล ต่อกลุ่มผู้นำทางความคิด ใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแบบขยายความออกไป โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มธุรกิจชุมชนยังไม่มีแนวทางในการจัดการความรู้ที่เหมาะสม องค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าเป็นความรู้ฝังลึกในตัวบุคคล ไม่ได้มีการรวบรวม หรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นกลุ่มธุรกิจชุมชนควรมีแนวทางการจัดการความรู้ที่มีความเหมาะสมอย่างยั่งยืน ประมวลและกลั่นกรองความรู้ เรียบเรียง สรุป ข้อมูลกระบวนการงานแกะสลัก ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน และจัดทำให้อยู่ในรูปแบบของสื่อ วิทยุทัศน์ สิ่งพิมพ์ หรือเว็บไซต์ เพื่อให้องค์ความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นอยู่คู่กับชุมชนและสังคม พัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญ สืบทอด อนุรักษ์ และพัฒนางานหัตถกรรมไม้แกะสลักให้คงอยู่ และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

คำสำคัญ: แนวทาง การจัดการความรู้

คำนำ

การจัดการความรู้ เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ ๆ มีการไหลเวียนความรู้ สร้างและใช้ความรู้ในการทำงาน และเพื่อการดำรงชีพร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาคน และพัฒนางานไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมีความภาคภูมิใจในควมมีคุณค่าของตน ของชุมชน และก้าวไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสร้างคุณค่า มูลค่าในสินค้าและบริการ การคิดค้นนวัตกรรมเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของลูกค้า สามารถสร้างความเข้มแข็ง และความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในการดำเนินธุรกิจชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทักษะ ประสบการณ์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ในการดำเนินงาน (จิราธร, 2551) การดำเนินธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยวัตถุดิบในชุมชน ผสมกับความภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สร้างสรรค์ผลงานโดยคนในชุมชนและเพื่อประโยชน์ของชุมชน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งการแกะสลักไม้เป็นงานหัตถกรรมชุมชนประเภทหนึ่งซึ่งคนไทยได้ยึดถือเป็นอาชีพ พบในหลายท้องถิ่นที่มีแหล่งไม้อุดมสมบูรณ์

ในภาคเหนือ แหล่งที่มีการแกะสลักไม้เป็นอาชีพที่มีชื่อเสียงและทำรายได้ดีคือจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีช่างฝีมือดีที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (ทรงเดช, 2545) โดยเฉพาะหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านกิวแลน้อย และบ้านกิวแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีความชำนาญและมีชื่อเสียงในการประกอบอาชีพแกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่ มีช่างพื้นบ้านที่มีฝีมือ สามารถผลิตสินค้าส่งออกไปยังต่างอำเภอ ต่างจังหวัดและต่างประเทศทำรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นงานฝีมือที่มีอัตลักษณ์ สวยงาม โดดเด่น รูปแบบของการแกะสลักซึ่งเป็นที่ยอมรับในอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ช่างไม้แกะสลักแบบลอยตัวขนาดต่าง ๆ ซึ่งช่างของทั้งสองชุมชนนี้เป็นบุคคลท้องถิ่นดั้งเดิม ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้จากบรรพบุรุษ และพัฒนาทักษะฝีมืออย่างต่อเนื่อง สามารถแกะสลักได้อย่างชำนาญและสวยงาม ซึ่งผลงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนแห่งนี้ ได้สร้างชื่อเสียง และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน รวมถึงได้มีการพัฒนากลุ่มสมาชิกในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ บริบทของกลุ่มธุรกิจชุมชนพบว่าปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาธุรกิจชุมชน คือปัญหาการขาดผู้สืบทอด ขาดช่างฝีมือ และขาดการจัดการความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งบุตรหลานของชุมชนมีการศึกษาที่สูงขึ้นและหันไปสนใจ

ประกอบอาชีพอื่น โดยละทิ้งงานหัตถกรรมการแกะสลักของ
ชุมชน (ดวงทิพย์, 2557)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เป็นเหตุจูงใจให้ผู้ศึกษา
สนใจที่จะทำการศึกษเกี่ยวกับแนวทางการจัดการความรู้
ของธุรกิจชุมชนการแกะสลักไม้ บ้านกิวแลน้อย และบ้าน
กิวแลหลวง เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการความรู้ที่เหมาะสม
อย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสำหรับใช้เป็น
เครื่องมือในการบริหารจัดการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบ
ความสำเร็จ สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญ สืบทอด
อนุรักษ์และพัฒนางานหัตถกรรมไม้แกะสลักให้คงอยู่คู่กับ
ชุมชน และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการความรู้และแนวทางการ
จัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกิวแลน้อย และบ้าน
กิวแลหลวง ตำบลยู่หว้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
โดยข้อมูลจากการศึกษาสามารถนำมาประกอบการจัดการ
ความรู้ของธุรกิจชุมชนให้มีความเหมาะสมอย่างยั่งยืน สร้าง
ความเข้มแข็งและความได้เปรียบทางการแข่งขัน พัฒนาธุรกิจ
ชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพแกะสลักไม้ ของ
หมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านกิวแลน้อย และบ้าน
กิวแลหลวง ตำบลยู่หว้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างไม่ใช้ความน่าจะเป็น ใช้วิธี
เจาะจงกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้
ความชำนาญ เป็นช่างพื้นบ้านที่มีฝีมือดี เห็นคุณค่าและให้
ความสำคัญกับงานช่างฝีมือการแกะสลัก จำนวน 7 ราย

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล
(individual-depth interviews) ต่อกลุ่มผู้นำทางความคิด
(key opinion leaders) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มี
โครงสร้างแบบขยายความออกไป (divergent interviewing)
โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อพิจารณาถึงรายละเอียดที่
ครอบคลุมความมุ่งหมาย โดยได้นำประยุกต์จากแนวคิด
และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (ภาพที่ 1)

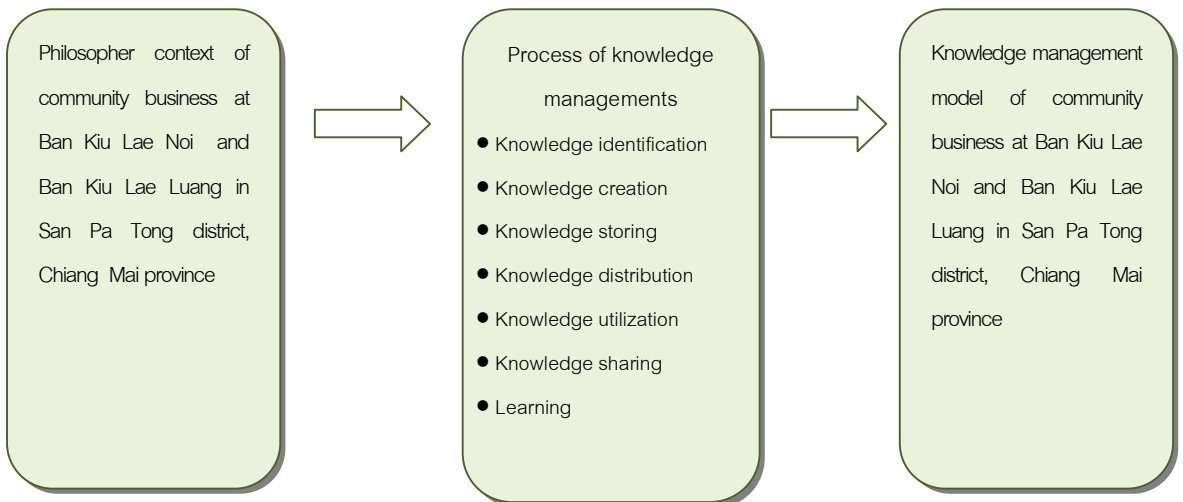

Figure 1 Conceptual framework

ผลการศึกษา

การศึกษาแนวการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. การศึกษาการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญ เป็นช่างพื้นบ้านที่มีฝีมือดี ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษที่ถือว่าเป็นครูทางด้านงานแกะสลักไม้ของชุมชน มีความชำนาญและมีเอกลักษณ์ในการแกะสลักช่างในอิริยาบถต่าง ๆ และแกะสลักลายรามเกียรติ์ ซึ่งเกิดจากจินตนาการอันสร้างสรรค์ มีความประณีตงดงาม และที่สำคัญปราชญ์ชาวบ้านมีความยินดีและพร้อมที่จะให้ผู้สนใจงานแกะสลักเข้ามาศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาในการทำไม้แกะสลัก ประชาชนในชุมชนบ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแกะสลักไม้ มีการรวมกลุ่มกันเป็นธุรกิจชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งช่างแกะสลักจะมีความชำนาญ มีฝีมือดีในการแกะสลัก รูปแบบและรูปทรงอันคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน สวยงามโดดเด่น เป็นธรรมชาติ โดยการแกะสลักไม้จะมีความสวยงามได้นั้น ช่างแกะสลักต้องเป็นผู้มีจินตนาการ มีใจรักงานศิลปะ มีพรสวรรค์ มีความสามารถในการออกแบบ เขียนลาย ตัดแปลง ประสิทธิภาพให้เข้ากับชิ้นงาน รวมทั้งต้องรู้จักการเลือกไม้ที่ดีมีคุณภาพ เลือกใช้เครื่องมือเช่น ช้อน หรือสว่าน การลงน้ำหนักมือเพื่อแกะสลักได้อย่างเหมาะสม สมาชิกในกลุ่มธุรกิจชุมชน จะใช้ความรู้ซึ่งเป็นความรู้ดั้งเดิมที่ได้สืบทอดจากครู บิดา มารดา รวมทั้งการฝึกฝนจากประสบการณ์มาใช้ในการแกะสลัก แต่ยังขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ เช่นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การแกะสลักของชุมชน การถ่ายทอดเทคนิคองค์ความรู้ในการแกะสลักจากผู้ที่มีฝีมือระดับครู (tacit knowledge) การเรียนรู้จะทำการเรียนจากการปฏิบัติ การฝึกฝนจนมีประสบการณ์ โดยไม่มีเอกสารหลักฐานในลักษณะที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง

(explicit knowledge) ลักษณะงานแกะสลักของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวงมีความละเอียด สวยงาม สมส่วนเหมือนธรรมชาติ เช่น ช้างซึ่งเป็นงานแกะสลักของชุมชนจะมีรูปร่างอ้วนป้อม มีขาลำตัว และวงสวยงาม ต่างจากกลุ่มชุมชนแกะสลักอื่นซึ่งช้างจะมีหลังยาว ไม่สมส่วน โดยกลุ่มช่างฝีมือจะใช้ความรู้เดิมที่สืบทอดกันมาในการแกะสลัก ไม่ได้นำความรู้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ เข้าไปผสมผสานในการแกะสลัก ซึ่งการประกอบอาชีพแกะสลักนี้ต้องอาศัยความเพียร ความอดทน ต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนเองเป็นหลัก เป็นงานที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน สามารถเลี้ยงชีวิตและเลี้ยงครอบครัวได้หากดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวง จะใช้การเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกฝนจากการช่วยงานแกะสลักภายในครอบครัว ดูศิลปะจากของจริง สถานที่จริง จากการอ่านตามหนังสือ ผสมกับจินตนาการที่สร้างสรรค์ นำมาประยุกต์กับงานแกะสลักของตน หากมีปัญหาในการทำงานจะใช้การสังเกต ชักถามจากครู หรือเพื่อนที่ทำงานแกะสลักที่อยู่ใกล้เคียงกัน หรือใช้ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานของสมาชิกในกลุ่มธุรกิจ จะใช้การสังเกต จดจำ แต่ด้วยวิธีการแกะสลักมีแนวทางการแกะสลักที่คล้ายคลึงกันจึงไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากนัก ซึ่งวิธีการแกะสลักนี้ทางกลุ่มธุรกิจได้เคยจัดทำขั้นตอนในการแกะสลักเป็นวิดิทัศน์ (แต่ได้สูญหายและยังไม่ได้จัดทำขึ้นมาใหม่) จัดทำเป็นภาพประชาสัมพันธ์ และนำออกแสดงตามงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลังให้ได้รับรู้ นอกจากนั้น ทางกลุ่มธุรกิจยังมีการถ่ายทอดความรู้โดยการเข้าไปสอนการแกะสลักในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งบางโรงเรียนที่มีความสนใจ ได้จัดทำโครงการให้นักเรียนได้มาทัศนศึกษา มาดูการทำงานแกะสลักจากสถานที่จริงส่วนปัญหาในการประกอบธุรกิจชุมชนการแกะสลักไม้นั้น แต่เดิมชุมชนได้ใช้ไม้สักในการแกะสลัก ซึ่งเนื้อไม้สวยงามมีคุณภาพ แต่เนื่องจากปัจจุบันไม้สักเป็นไม้หวงห้าม ทางชุมชนจึงหันมาใช้ไม้จามจุรี (ไม้ฉำฉา)

แทน เนื่องจากเป็นไม้ที่หาได้ง่าย แกะสลักง่ายแต่เนื้อไม้ไม่สวยงามเท่ากับไม้สัก นอกจากนั้น งานแกะสลักเป็นงานที่ต้องใช้เวลา มีรายได้ไม่มาก ลูกหลานของสมาชิกในชุมชนจึงหันไปศึกษาต่อในสาขาวิชาอื่น ๆ ในระดับที่สูงขึ้น และไม่มีผู้สนใจสืบทอดวิชาความรู้ด้านหัตถกรรมไม้แกะสลักของชุมชน

2. การศึกษาแนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน ผลการศึกษา พบว่า

1) การบ่งชี้ความรู้ (knowledge identification) กลุ่มธุรกิจชุมชนมีองค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลจากทักษะและประสบการณ์ในการแกะสลักที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งความรู้ที่ช่างแกะสลักจำเป็นต้องมีคือความรู้เกี่ยวกับศิลปะ การออกแบบ การเขียนลาย รวมถึงความรู้ในการเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับลักษณะงาน นอกจากนั้นช่างแกะสลักต้องมียินตนาการ มีพรสวรรค์ มีความอดทน มีใจรักในงานศิลปะ โดยความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ ทางกลุ่มยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (knowledge creation) สมาชิกของกลุ่มธุรกิจชุมชน ได้สร้างและแสวงหาความรู้ โดยการสังเกตจากการทำงาน การซักถาม การขอคำปรึกษาจากช่างแกะสลักที่ทำงานประเภทเดียวกัน หรือจากผู้มีความเชี่ยวชาญเช่น พ่อครู แม่ครู และฝึกฝนพัฒนาฝีมือด้วยตนเอง รวมทั้งศึกษาจากการอ่านหนังสือ หรือใช้จินตนาการประสบการณ์ของตนเองในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในการทำงาน

3) การจัด การ ความรู้ ให้เป็น ระบบ (knowledge storing) ทางกลุ่มธุรกิจชุมชนมีองค์ความรู้ในการแกะสลัก ที่ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมประสบการณ์มาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ไม่มีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร หรือจัดทำในรูปวีดิทัศน์ สื่อ สิ่งพิมพ์

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (knowledge distribution) ทางกลุ่มธุรกิจชุมชน มีองค์ความรู้ในการแกะสลักไม่มาก แต่ยังเป็นข้อมูลที่กระจัดกระจาย ไม่ได้เก็บรวบรวมบันทึก เรียบเรียง สรุปกระบวนการทำงานแกะสลักเป็นลายลักษณ์อักษร หรือบันทึกลงในสื่อต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

5) การเข้าถึงความรู้ (knowledge utilization) สมาชิกในกลุ่มธุรกิจชุมชน จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการสังเกต การอ่าน การซักถาม ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาฝึกฝนพัฒนาตนเอง ซึ่งทางกลุ่มยังไม่มีกรรวบรวมข้อมูล ถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบของวีดิทัศน์ หรือเผยแพร่ทางเว็บไซต์ ทำให้การเข้าถึงความรู้ทำได้ยากกว่าการเข้ามาเรียนรู้จากชุมชน

6) การแลกเปลี่ยน และแบ่งปันความรู้ (knowledge sharing) กลุ่มธุรกิจชุมชน มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้โดยการให้ฝึกฝน จดจำจากการปฏิบัติ มีลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (community of practice: COP) โดยมีกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาวิธีการแกะสลักของชุมชน

7) การเรียนรู้ (learning) ทางกลุ่มธุรกิจชุมชน มีการรวมตัวกันภายในชุมชน เป็นกลุ่มธุรกิจ หรือกลุ่มสหกรณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เมื่อมีหน่วยงาน องค์กร กลุ่มนักเรียน นักศึกษา เข้ามาศึกษาดูงาน ทางกลุ่มจะถ่ายทอดโดยการบอกเล่า การสาธิต และการทดลองทำ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งคำแนะนำที่ได้รับทางกลุ่มได้นำไปปรับใช้ในการทำงาน ในการแก้ไขปัญหา ส่วนผู้มาศึกษาดูงานก็ได้พัฒนาทักษะ และความรู้ใหม่ ๆ ไปบูรณาการร่วมกับการเรียน นอกจากนั้นทางกลุ่มยังได้นำงานแกะสลักออกแสดงในงานต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนไปสู่สังคมภายนอกได้รับรู้และเรียนรู้ร่วมกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านกัวแลน้อยและบ้านกัวแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ และแนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกัวแลน้อยและบ้านกัวแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง

จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งชุมชนบ้านกัวแลน้อยและบ้านกัวเลหลวง เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการประกอบอาชีพการแกะสลักไม้ โดยช่างที่มีความชำนาญ ซึ่งงานแกะสลักไม้ถือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพราะเป็นงานหัตถกรรมที่มีความประณีตงดงาม โดดเด่นเป็นธรรมชาติ จากช่างฝีมือที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และช่างพื้นบ้านที่มีความรู้ความชำนาญ ซึ่งพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาในการทำไม้แกะสลักให้แก่ผู้สนใจ โดยการแกะสลักให้มีคุณภาพและสวยงาม ช่างฝีมือจะต้องเป็นผู้มีจินตนาการ มีใจรักงานศิลปะ มีพรสวรรค์ มีความสามารถในการออกแบบ การเขียนลาย ตัดแปลง ประสพการณ์ให้เข้ากับชิ้นงาน โดยสมาชิกในกลุ่มจะใช้ ภูมิปัญญา ความรู้เดิมที่สืบทอดกันมา ฝึกฝนด้วยตนเอง จนเกิดความชำนาญ หากจะแสวงหาความรู้ในการแกะสลักเพิ่มเติม จะใช้การสังเกต การซักถาม เมื่อมีปัญหา ระหว่างการทำงาน จะใช้การสอบถามจาก ช่างฝีมือด้วยกัน หรือใช้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ส่วนปัญหาสำคัญสิ่งหนึ่งของธุรกิจชุมชนนี้คือ ลูกหลานของสมาชิกในชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจในการเรียนรู้ และสืบทอดความรู้ด้านหัตถกรรมไม้แกะสลัก โดยหันไปศึกษาต่อในสาขาวิชาอื่น ๆ ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งหากไม่มีการจัดการความรู้ ความรู้เหล่านั้นจะสูญหายไปกับ ช่างฝีมืออย่างน่าเสียดาย สอดคล้องกับ ประมาณ และคณะ (2556) รายงานว่าการจัดการความรู้ของกลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่ยังกันไปตามธรรมชาติของการดำเนินงานมากกว่าที่จะเป็นกระบวนการที่อิงหลักวิชาการ หรือแนวคิดทฤษฎีใด ๆ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาจะมีฐานคิดเรื่องการเรียนรู้ร่วมอยู่แล้ว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของกลุ่ม นอกจากนั้นการจัดการความรู้ยังมีประโยชน์ โดยช่วยรักษาองค์ความรู้ ถ่ายทอด และสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน และสังคม เพิ่มศักยภาพสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับชุมชน

แนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกัวแลน้อยและบ้านกัวเลหลวงนั้น ธุรกิจชุมชนยังไม่มีแนวทางในการจัดการความรู้ที่เหมาะสม ขาดการประมวลและกลั่นกรองความรู้ กระบวนการงานแกะสลักอย่างเป็น

ระบบ ทำให้ผู้สนใจไม่สามารถเข้าถึงความรู้ แลกเปลี่ยน แบ่งปัน และสืบทอดภูมิปัญญาความรู้ด้านการแกะสลักได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วไม่สอดคล้องกับแนวคิดของกระบวนการจัดการความรู้ในส่วนของจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ดังนั้นทางกลุ่มธุรกิจควรมีแนวทางในการจัดการความรู้ที่มีความเหมาะสมเพื่อความยั่งยืน โดยเริ่มจากการให้สมาชิกในชุมชนที่เป็นช่างฝีมือ มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานแกะสลัก ได้ถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการทำงานแกะสลัก คือ การออกแบบ การเขียนลาย การเลือกไม้ การเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับลักษณะงาน นอกจากนั้นการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ และทักษะการแกะสลัก ก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยสมาชิกในกลุ่มควรมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากการเข้ารับการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความชำนาญในงานอาชีพแกะสลักเพิ่มเติม และจัดการความรู้กระบวนการงานแกะสลักออกมาอย่างเป็นระบบโดยบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เรียบเรียง สรุป และจัดทำในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิดีทัศน์ สิ่งพิมพ์ หรือจัดทำเว็บไซต์ โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นเครื่องมือช่วย เพื่อให้การเข้าถึงความรู้ การเผยแพร่แลกเปลี่ยน และแบ่งปันความรู้ภูมิปัญญาการแกะสลักของชุมชน ทำได้ง่ายและรวดเร็ว สอดคล้องกับ วิจารย์ (2551) รายงานว่าการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลความรู้เพื่อสร้างเป็นความรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์มาเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ และสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการความรู้ของ Senge (1990) ดังนี้ 1) การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (system thinking) เป็นการเรียนรู้โดยองค์รวมขององค์กร เป็นการเรียนรู้หาวิธีการ (how to) ในการรักษาสสมดุล (balancing) ของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่จะกระทบต่อองค์กร 2) การครองงานของแต่ละบุคคล (personal mastery) โดยเริ่มต้นจากการจัดการองค์ความรู้ส่วนตัวบุคคลก่อน ต้องฝึกการเรียนรู้ในการใช้เหตุผล และการสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองเห็นถึงความเชื่อมโยงงานระหว่างตนเองกับองค์กร (ชัชวาลย์, 2548) มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือ แบ่งปัน แลกเปลี่ยน ประสพการณ์ และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ในองค์กรร่วมกัน 3) การสร้างทัศนคติการเรียนรู้ (mental model) จะ

เป็นการเริ่มการวางแผนจัดตั้งกลุ่มการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการสะท้อนความคิด (reflection) การชักถาม (inequity) การฝึกฝน (practices) แยกแยะทดสอบข้อมูลที่ได้เริ่มเรียนรู้ร่วมกัน 4) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (shared vision) ต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยพัฒนามาจากวิสัยทัศน์ส่วนตัว จากนั้นมีการกระจายวิสัยทัศน์ร่วมของคนในองค์กรเห็นด้วย และพร้อมสนับสนุนอย่างยิ่ง (commit) หรือคนที่เห็นด้วย (enroll) และคนที่พอรับได้ (compliance) 5) การเรียนรู้การทำงานเป็นทีม (team Learning) การถกเถียง (discussion) อุปสรรคเมื่อลงมือปฏิบัติงาน ซึ่งมีทั้งความขัดแย้ง (conflict) ระหว่างบุคคล และการยึดติดกับงานประจำ (defensive routine) สามารถหาประสบการณ์ที่ขาดหายไป และพร้อมที่จะฝึกฝนและเรียนรู้ร่วมกันภายในทีม ซึ่งต้องมีการต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา

สรุป

การศึกษาแนวทางจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกิวแลน้อย และบ้านกิวแลหลวง ตาบลยู่หว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำผลการศึกษามากำหนดแนวทางการจัดการความรู้ที่มีความเหมาะสม

อย่างยั่งยืน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญ สืบทอด อนุรักษ์และพัฒนางานหัตถกรรมไม้แกะสลักให้คงอยู่คู่กับชุมชน และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต โดยเริ่มจาก 1) การบ่งชี้ความรู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่ช่างแกะสลักจำเป็นต้องมีคือการออกแบบ การเขียนลาย การเลือกใช้เครื่องมือ และการเลือกใช้ไม้ เป็นต้น 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ โดยการสังเกต การชักถาม การขอคำปรึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้จากการทำงาน 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ โดยการบันทึกข้อมูล สรุปข้อมูลความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือจัดทำสื่อที่เป็นรูปธรรม 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ โดยการเรียบเรียง สรุปข้อมูลกระบวนการงานแกะสลัก เพื่อจัดทำเว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบมีความชัดเจน โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อให้การเข้าถึงความรู้ง่ายและรวดเร็ว และ 5) การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้โดยการฝึกฝนจดจำจากการปฏิบัติ สืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2

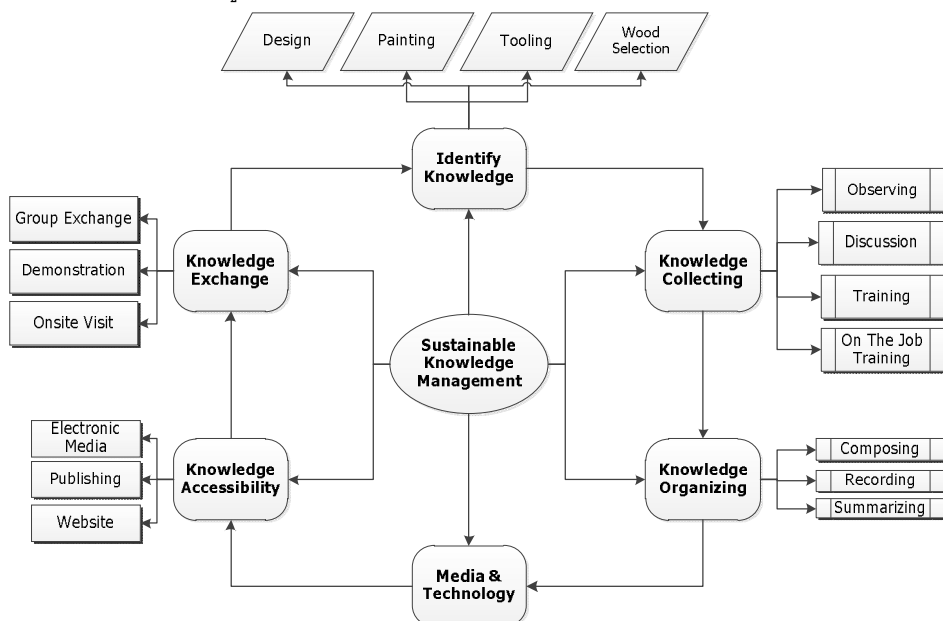

Figure 2 Knowledge management model of community business development at Ban Kiu Lae Noi and Ban Kiu Lae Luang in San Pa Tong district, Chiang Mai province

เอกสารอ้างอิง

ัชชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. 2548. การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ. เอ็กสเปอร์เน็ท, กรุงเทพฯ.

ทรงเดช สุทธสา. 2545. ความคงอยู่ในอาชีพแกะสลักไม้ของชุมชนบ้านกิวแล่น้อยและกิวแลหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ดวงทิพย์ คำเมือง. 2557. การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนบ้านกิวแล่น้อยและบ้านกิวแลหลวง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์. กลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านกิวแล่น้อยตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ประมาณ เทพสงเคราะห์ จรินทร์ เทพสงเคราะห์ อติศรี ศักดิ์สูง ศุภการ สิริไพศาล พรศักดิ์ พรหมแก้ว และวรุฒม์ นาทิ. 2556. การจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(3): 217 – 231.

วิจารณ์ พานิช. 2551. การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. บริษัท ตลาดา พับลิเคชั่น จำกัด, กรุงเทพฯ.

Senge, P. M. 1990. The Fifth Discipline: The art & practice of the learning organization. Doubleday, New York.